

บทที่ 8

ความก้าวหน้า รูปแบบ วิธีการขับเคลื่อนและการเปลี่ยนแปลง

จากการดำเนินงานวิจัยมีความก้าวหน้า รูปแบบการบูรณาการสวัสดิการชุมชนทั้งในระดับชุมชน ระดับตำบล วิธีการขับเคลื่อนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังนี้

1. พื้นฐานการจัดสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอคลองลาน

การจัดสวัสดิการโดยชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรก่อนมีการดำเนินการโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการบูรณาการกองทุนสวัสดิการชุมชน มีการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้ยากลำบาก ผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่ประสบความเดือดร้อนทางสังคมอยู่ 4 ลักษณะคือ

1)ลักษณะแรกเป็นการจัดสวัสดิการตามแบบประเพณีของแต่ละชุมชน เป็นสวัสดิการที่ไม่ได้เน้นในเรื่องเงิน ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกองทุนการเงินที่มีอยู่ในชุมชนและไม่ได้มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าผู้ที่ได้รับสวัสดิการจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร และการให้ความช่วยเหลือคืออะไรและมีจำนวนเท่าใดแต่เป็นสวัสดิการที่แทรกอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน เมื่อมีผู้ประสบความเดือดร้อนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ประสบความเดือดร้อนก็จะร่วมกันให้ความช่วยเหลือตามอัตภาพ การให้ความช่วยเหลือจึงมีความหลากหลายทั้งในเรื่องของเงิน เครื่องอุปโภคบริโภค การให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยเหลือด้วยแรงงาน

2)ลักษณะที่สอง เป็นสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหรือองค์กรการเงินที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกองทุนที่หน่วยงานทางราชการสนับสนุนเงินงบประมาณให้มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการผลิต (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช) และกองทุนกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น กองทุนเหล่านี้มีการบริหารงานเป็นเอกเทศและไม่ได้เชื่อมโยงกับกองทุนอื่นในชุมชน ดังนั้นการจัดสวัสดิการจึงจำกัดขอบเขตเฉพาะสมาชิกในกลุ่มซึ่งได้แก่สวัสดิการเงินกู้และเงินปันผลจากกำไรของกองทุน

3)ลักษณะที่สาม เป็นกองทุนที่มีการเรียกเก็บเงินจากสมาชิกเป็นครั้งคราวเพื่อรวบรวมเป็นเงินสวัสดิการ เป็นกองทุนสวัสดิการที่ไม่ได้มีที่มาของเงินสวัสดิการจากการให้สมาชิกกู้เงินกองทุนแล้วนำดอกเบี้ยที่ได้มาจัดสรรเป็นเงินสวัสดิการดังเช่นกองทุนต่างๆ ในลักษณะที่สอง ซึ่งในกรณีนี้ได้แก่กลุ่มฌาปนกิจ ที่มีการเรียกเก็บเงินจากสมาชิกในอัตราที่ได้ตกลงกันไว้ในแต่ละชุมชนและมอบให้แก่ครอบครัวสมาชิกที่เสียชีวิต ส่วนในอีกกรณีหนึ่งคือกองทุนสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เงินกองทุนที่กรมประชาสงเคราะห์จัดสรรงบประมาณให้หมู่บ้าน 12,500 บาท เพื่อใช้เป็น

กองทุนในการช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาทางสังคมในหมู่บ้าน ส่วนการบริหารจัดการหรือการจัดสวัสดิการจะมีความแตกต่างกันไปตามระเบียบข้อบังคับของแต่ละหมู่บ้านการจัดสวัสดิการมีทั้งการให้ยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ยหรือการให้เปล่า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือค่าจัดการศพ เมื่อมีคนในหมู่บ้านเสียชีวิต การช่วยเหลือค่าเดินทางไปโรงพยาบาล หรือช่วยเหลือเด็กในหมู่บ้านที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เป็นต้น

4)ลักษณะที่สี่ เป็นการจัดสวัสดิการที่มีการบูรณาการระหว่างกองทุนต่างๆในชุมชนและมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายสวัสดิการในบางหมู่บ้านในตำบลคลองน้ำไหล อำเภอคลองลาน ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้เป็นกรณีเฉพาะที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอคลองลาน เป็นพัฒนาการทางบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เกิดจากความริเริ่มและดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกสภาจังหวัดกำแพงเพชร ท่านหนึ่งซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลคลองน้ำไหลทั้งนี้สืบเนื่องมาจากผู้ริเริ่มได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานการจัดสวัสดิการชุมชนที่เป็นพื้นที่ต้นแบบในจังหวัดอื่น และได้้นำแนวทางดังกล่าวมาทดลองปฏิบัติในตำบลคลองน้ำไหล โดยมีรูปแบบการบูรณาการที่ใช้กลุ่มออมทรัพย์เป็นกลุ่มแม่ข่าย สมาชิกต้องออมเงินที่เรียกว่า “เงินสัจจะ” เข้ากองทุนเป็นรายเดือนจึงจะกู้เงินและรับสวัสดิการจากกองทุนได้ ส่วนกองทุนหรือกลุ่มที่เป็นเครือข่ายได้แก่กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มทอผ้า และข้อมสัรรมชาติและกลุ่มเพาะเห็ด ซึ่งกลุ่มเหล่านี้จะนำเงินส่วนหนึ่งของรายได้มาสมทบกับกลุ่มออมทรัพย์รวมกันเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน มีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในด้านการเสียชีวิตการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและเปิดบัญชีออมทรัพย์ให้แก่เด็กเกิดใหม่ในครอบครัวสมาชิก

2. ความก้าวหน้า

การวิจัยเชิงปฏิบัติการฯ อำเภอคลองลานที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการวิจัย ซึ่งในกระบวนการวิจัยนั้นมีปัจจัยนำเข้า (input factors) ที่ได้ก่อให้เกิดความก้าวหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่คลองลานอยู่ 3 ประการคือ

ประการแรก การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลสวัสดิการชุมชน เป็นเครื่องมือที่กระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการรับรู้เกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน ทั้งนี้เพราะในการสำรวจข้อมูลระหว่างการศึกษาข้อมูลได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนที่มีอยู่ทั้งหมดในชุมชนและการสอบถามข้อมูลในเวทีประชาคมหมู่บ้าน กระบวนการเก็บข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการชุมชนกระจายตัวออกไปในวงกว้าง จากเดิมที่ส่วนใหญ่เป็นการรับรู้อยู่แต่เฉพาะผู้นำชุมชนและกรรมการกองทุนเหล่านั้น

ดังนั้นการสำรวจข้อมูลในครั้งนี้จึงทำให้ประชาชนในชุมชนโดยรวมได้ทราบถึงสถานภาพของกองทุนทั้งทางด้านการเงิน การบริหารจัดการ และความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในแต่ละกองทุน

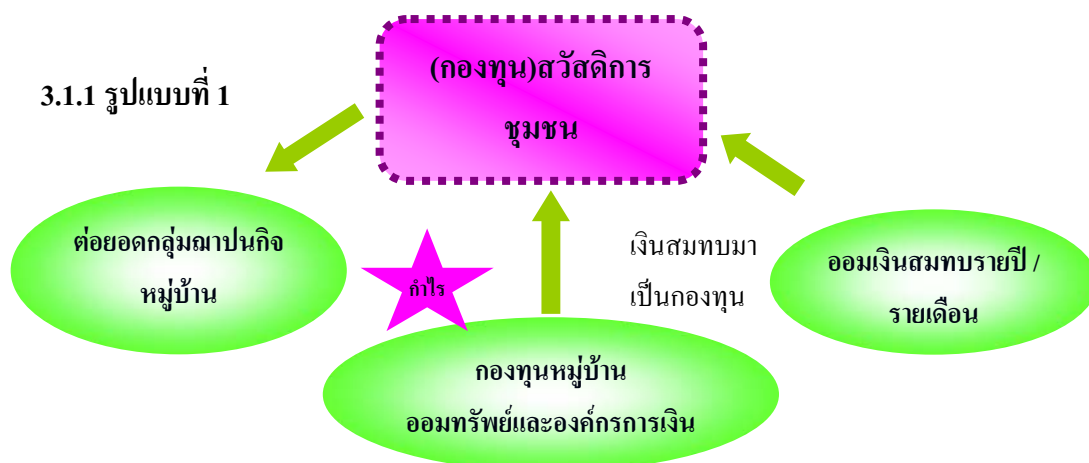
ประการที่สอง นักวิจัยชุมชน ที่เป็นอาสาสมัครจากทุกหมู่บ้านในอำเภอคลองลาน ซึ่งนอกจากจะรับผิดชอบในการเก็บข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการในชุมชนแล้ว นักวิจัยชุมชนยังเป็นกลไกสำคัญในการแพร่กระจายความรู้และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสวัสดิการให้เกิดขึ้นในชุมชนและบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของนักวิจัยชุมชนคือเป็นกลไกที่จำเป็นในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการจัดสวัสดิการระหว่างชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการบูรณาการกองทุนทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชน

ประการสุดท้าย การจัดเวทีประชาคม ที่ถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการบูรณาการสวัสดิการชุมชน ซึ่งในระหว่างดำเนินการวิจัยนั้นได้มีการจัดเวทีประชาคมในระดับตำบลขึ้นหลายครั้งและได้เข้าร่วมการประชุมตำบลสัญจรของทุกตำบลในอำเภอคลองลาน โดยมีวัตถุประสงค์นับตั้งแต่การสรุป การตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลสวัสดิการชุมชนที่ได้จากการสำรวจการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งการจัดสวัสดิการของแต่ละชุมชน การวางแผนพัฒนาและบูรณาการสวัสดิการระดับชุมชนและตำบล การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการสวัสดิการของชุมชน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์บูรณาการสวัสดิการชุมชนจากพื้นที่ต้นแบบนอกเขตอำเภอคลองลาน การค้นหาผู้ยากลำบากในชุมชนและวางแผนการให้ความช่วยเหลือ การรายงานผลความก้าวหน้าในการจัดสวัสดิการและการบูรณาการกองทุนระดับชุมชนและตำบล

3. รูปแบบการจัดสวัสดิการอำเภอคลองลาน

การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอำเภอคลองลาน นับตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนธันวาคม 2550 เป็นระยะเวลา 10 เดือนนั้นได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดสวัสดิการชุมชนและเกิดการบูรณาการกองทุนสวัสดิการชุมชนทั้งในระดับชุมชนและระดับตำบล สรุปเป็นรูปแบบได้ดังต่อไปนี้

3.1. รูปแบบการจัดสวัสดิการระดับชุมชน

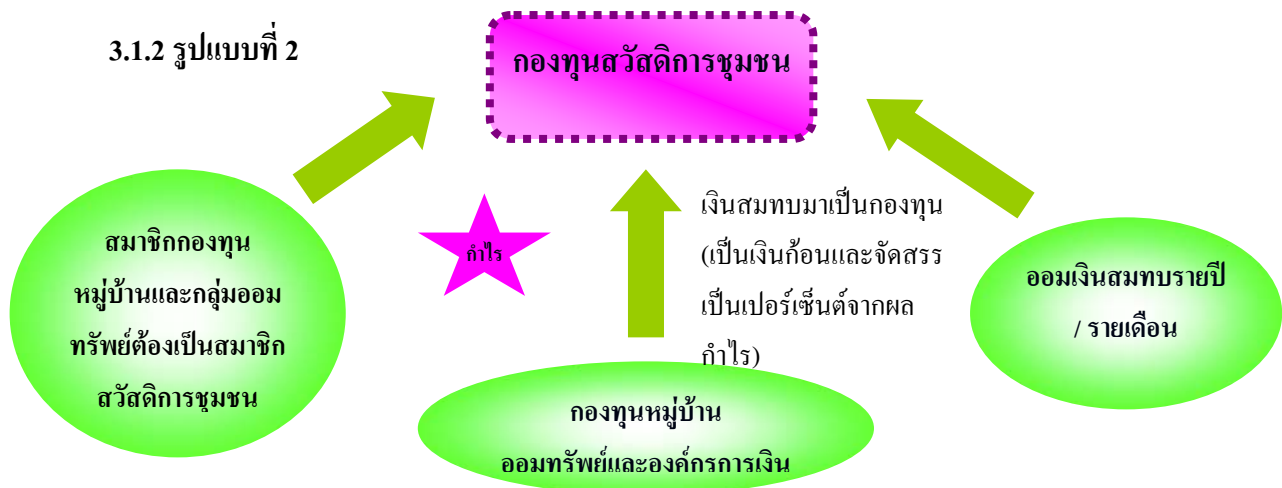
ภาพที่ 8-1 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 1

เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในหมู่ที่ 6 ตำบลสังขามอำเภอคลองลาน ได้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยที่ครอบครัวในชุมชนสามารถสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการได้โดยไม่ต้องสมัครเป็นสมาชิกผ่านกองทุนอื่น การเป็นสมาชิกกองทุนชำระเงินครอบครัวละ 350 บาทต่อปี นอกจากนี้ยังมีเงินสมทบเข้าเป็นกองทุนสวัสดิการจากกองทุนอื่นในชุมชน คือ กองทุนหมู่บ้าน กองทุน กขค. และกองทุนออมทรัพย์ นำเงินจากกำไรของแต่ละกองทุนร้อยละ 10, 80 และ 20 ตามลำดับ เข้าสมทบเป็นเงินกองทุนสวัสดิการ

นอกจากนี้กองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านได้มอบเงินจำนวน 15,000 บาทเข้าเป็นเงินกองทุนสวัสดิการ

กองทุนสวัสดิการ หมู่ 6 ตำบลสังขามได้จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกดังนี้คือ

1. สมาชิกกองทุนสวัสดิการที่เสียชีวิตจะได้รับเงินสวัสดิการรายละ 1,000 บาทซึ่งเป็นการต่อยอดหรือเพิ่มเติมให้กับกลุ่มฌาปนกิจในชุมชนที่จะได้รับเงินสงเคราะห์จากกลุ่มฌาปนกิจรายละ 5,000 บาท
2. ครอบครัวสมาชิกที่มีเด็กเกิด กองทุนสวัสดิการจะเปิดบัญชีออมทรัพย์ให้รายละ 300 บาท
3. ผู้สูงอายุในครอบครัวสมาชิกที่ไม่ได้รับสวัสดิการอื่นใดจากกองทุนสวัสดิการในรอบปีเมื่อสิ้นปีจะได้รับของขวัญในวงเงิน 300 บาท
4. สมาชิกที่เจ็บป่วยเป็นคนไข้ในของโรงพยาบาล จะได้รับเงินช่วยเหลือรายละ 300 บาทต่อครั้ง แต่ไม่เกิน 2 ครั้งต่อปี

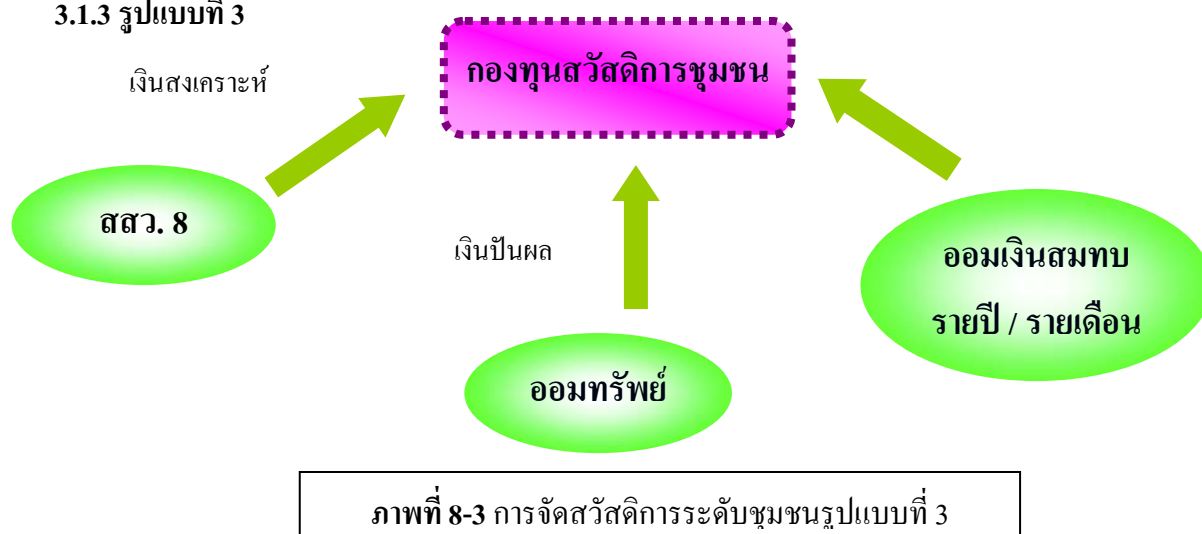
ภาพที่ 8-2 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 2

รูปแบบที่ 2 ข้างต้นเป็นรูปแบบการบูรณาการกองทุนสวัสดิการที่เกิดขึ้นในหมู่ที่ 1, 17 และ 18 ตำบลคลองลานพัฒนา ซึ่งมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน เงินที่สมทบเข้าเป็นกองทุนแยกเป็นเงินออมจากสมาชิกรายบุคคลละ 365 บาท (หมู่ 1 และ 17 เก็บเป็นรายปี หมู่ 18 เก็บเป็นรายเดือน) นอกจากนี้ยังมีเงินสมทบจากกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มออมทรัพย์ในอัตราร้อยละ 20 และ 10

จากผลกำไรของแต่ละกองทุนตามลำดับ ส่วนหมู่ที่ 18 นั้นยังมีกองทุนอื่นที่เข้าร่วมสมทบเงินเข้ากองทุนสวัสดิการคือ กองทุนเกษตรชุมชน ร้อยละ 5 และกองทุนปื๊และยาปราบศัตรูพืชร้อยละ 5 สำหรับหมู่ที่ 19 ตำบลคลองลานพัฒนา มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนและการบูรณาการกองทุนที่เหมือนกัน แต่จะมีความแตกต่างในเรื่องเงินสมทบจากกองทุนอื่นคือ ไม่คิดเงินสมทบจากอัตราร้อยละของกำไรของทุน แต่จะสมทบเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนจากแต่ละกองทุนกล่าวคือจากกองทุนหมู่บ้าน 3,000 บาท กองทุนหมุนเวียน 2,000 บาท กองทุนออมทรัพย์ 1,000 บาท กองทุนชมรมผู้สูงอายุ 1,000 บาท และกองทุนอสม. 1,000 บาท

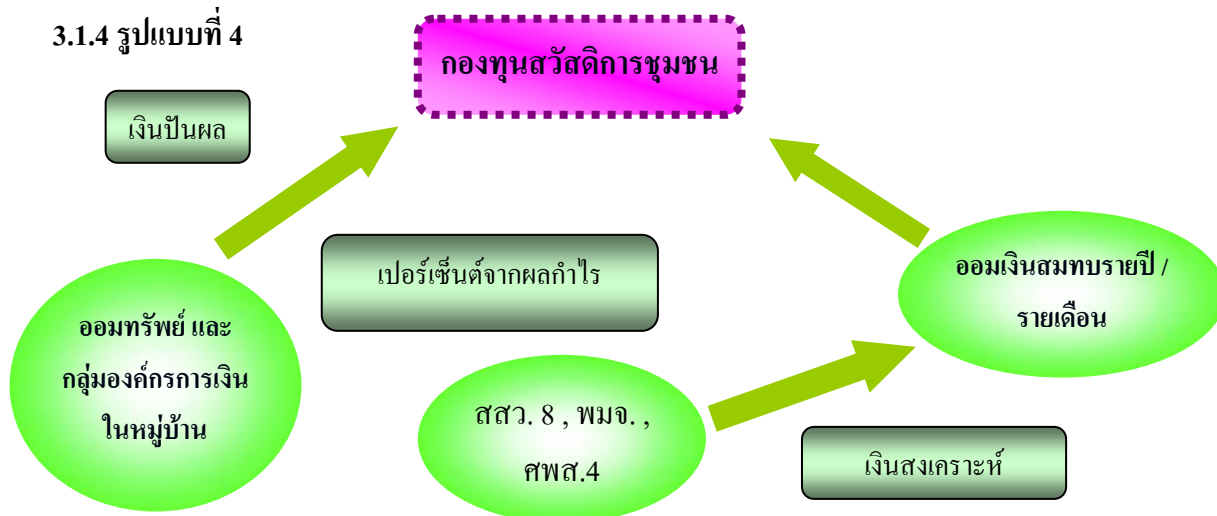
นอกจากนี้ กองทุนสวัสดิการชุมชนรูปแบบที่ 2 ดังกล่าวข้างต้นยังได้กำหนดเงื่อนไขที่สำคัญคือ เมื่อเกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนแล้ว ผู้ที่มีความประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ต้องสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนก่อนจึงจะขอกู้เงินได้ โดยถือว่าเป็นการประกันความเสี่ยงให้กับกองทุนหมู่บ้านและเป็นการผ่อนคลายความเดือดร้อนผู้ค้าประกันเงินกู้เพราะกองทุนสวัสดิการชุมชนมีเงินสวัสดิการในกรณีที่สมาชิกเสียชีวิต

3.1.3 รูปแบบที่ 3

กองทุนสวัสดิการชุมชนรูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่ใช้อยู่ในหมู่ที่ 6 ตำบลโป่งน้ำร้อน ซึ่งมีกลุ่มออมทรัพย์อยู่เพียงกลุ่มเดียวในชุมชน และเป็นหมู่บ้านยากจน การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์พร้อมใจกันมอบเงินปันผลที่จะได้รับจากกองทุนออมทรัพย์มาตั้งเป็นกองทุนแรกเริ่มจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน และเปิดรับสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นรายครอบครัว ครอบครัวละ 365 บาทต่อปี ส่วนครอบครัวที่ยากจนไม่มีเงินสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุน สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้จัดสรรเงินสงเคราะห์ครอบครัวละ 1,000 บาท จำนวน 5 ครอบครัวเพื่อนำเงินสงเคราะห์ดังกล่าวมาสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน

3.1.4 รูปแบบที่ 4

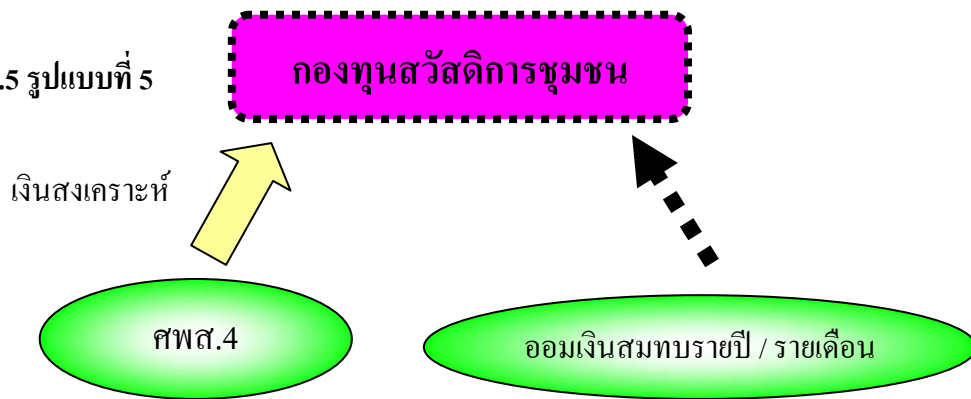

ภาพที่ 8-4 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 4

รูปแบบที่ 4 เป็นรูปแบบกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6 ตำบลสักงาม อำเภอคลองลาน ซึ่งเป็นกลุ่มหมู่บ้านที่ค่อนข้างจะมีกลุ่มหรือกองทุนอยู่เป็นจำนวนมากในชุมชน แต่ก็มีครอบครัวยากจนอยู่บางส่วนที่ไม่มีเงินสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน เงินที่เข้าสมทบเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนในรูปแบบนี้มีที่มาอยู่ 2 ส่วน คือส่วนแรกเป็นเงินออมจากสมาชิกครอบครัวละ 350 บาท ซึ่งเรียกเก็บเป็นรายเดือนหรือรายปีตามระเบียบข้อบังคับของแต่ละชุมชน ส่วนที่สอง เป็นเงินสมทบจากบางส่วนของผลกำไรกองทุนที่มีอยู่ในชุมชน กองทุนที่สมทบในอัตราร้อยละ 10 ของผลกำไร ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนพัฒนาการเกษตร กลุ่มจักรสานหมวกไม้ไผ่ กองทุนปื๊ย ส่วนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิตสมทบในอัตราร้อยละ 10 – 20 แล้วแต่ข้อตกลงของหมู่บ้าน กองทุนกขคจ.อัตราร้อยละ 80 และกองทุนอพป.อัตราร้อยละ 100 สำหรับกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านสมทบเป็นจำนวนเงินตั้งแต่ 12,500 บาท ถึง 15,000 บาทตามฐานะการเงินของหมู่บ้าน

ในกรณีของครอบครัวยากจน ได้มีการประสานงานกับหน่วยงานทางราชการที่มีเงินสงเคราะห์ครอบครัวยากจน ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดกำแพงเพชร และศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 4 เพื่อนำเงินสงเคราะห์มาสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน

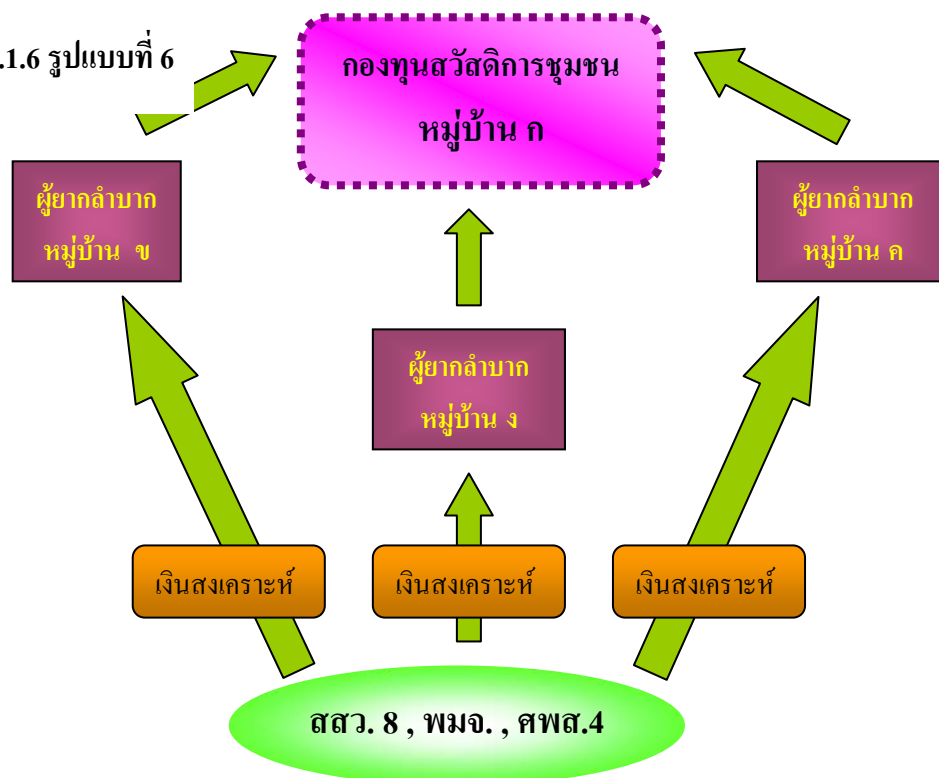
3.1.5 รูปแบบที่ 5

ภาพที่ 8-5 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 5

รูปแบบที่ 5 เป็นรูปแบบการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนในหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลและเป็นชุมชนชาวไทยภูเขา ที่คนส่วนใหญ่ยากจนและไม่มีกองทุนอยู่ในหมู่บ้าน แม้ว่าจะมีมติในเวทีประชาคมหมู่บ้านให้จัดตั้งสวัสดิการชุมชน แต่มีคนในชุมชนจำนวนน้อยมากที่สามารถออมเงินเข้าสมทบเป็นกองทุน ประกอบกับศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 4 ได้บรรจุหมู่บ้านดังกล่าวให้อยู่ในแผนงานขยายผลการจัดสวัสดิการชุมชนไว้แล้ว จึงจัดสรรงบประมาณเงินสงเคราะห์ครอบครัวยากจนหมู่บ้านละ 20,000 บาท และครอบครัวผู้รับเงินสงเคราะห์ทั้งสองหมู่บ้านได้นำเงินทั้งหมดมาเป็นเงินจัดตั้งสวัสดิการชุมชนเพื่อให้กองทุนมีการขับเคลื่อน ส่วนครอบครัวที่เหลือจะทยอยออมเงินสมทบภายหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตและเสร็จสิ้นพิธีปีใหม่ตามประเพณีของท้องถิ่นแล้ว

3.1.6 รูปแบบที่ 6

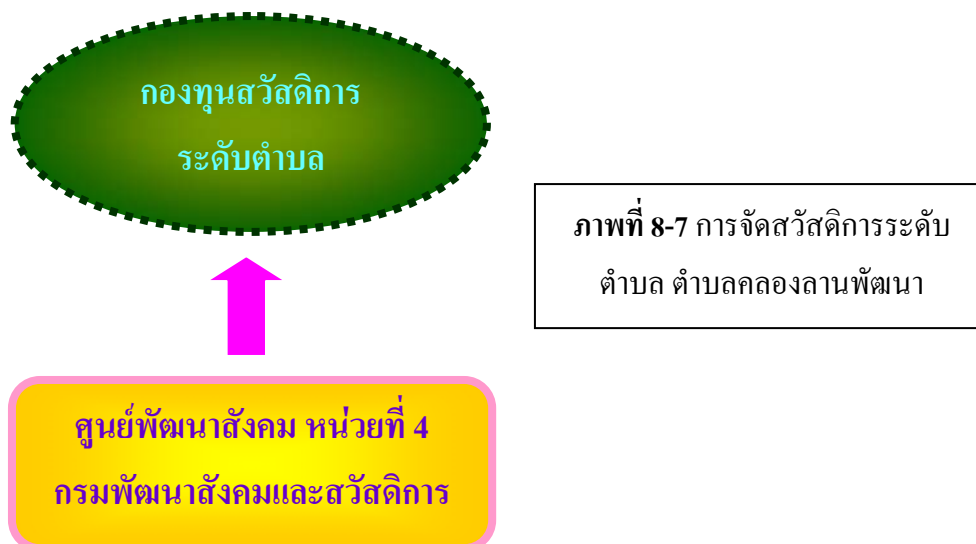
ภาพที่ 8-6 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 6

รูปแบบที่ 6 เป็นรูปแบบของการจัดสวัสดิการชุมชนที่ขยายขอบเขตไปยังชุมชนอื่นในเขตพื้นที่ตำบลสักงาม กล่าวคือ ตำบลสักงามมีหมู่บ้านที่จัดสวัสดิการได้เข้มแข็งอยู่แล้ว 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6 (รูปแบบที่ 4) ส่วนหมู่ที่ 1, 3, 4, 5 และ 10 อยู่ในระหว่างดำเนินการ

จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน แต่กองทุนสวัสดิการชุมชนหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6 ได้เปิดโอกาสให้ผู้ยากลำบากในหมู่ที่ 1, 3, 4, 5 และ 10 เข้าสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการของทั้งสองหมู่บ้านได้ แต่มีเงื่อนไขที่ผู้ยากลำบากจะได้รับพิจารณาเข้าเป็นสมาชิกได้แก่ ผู้พิการ ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ผู้ติดเชื้อเอดส์ และผู้ด้อยโอกาสที่กรรมการกองทุนเห็นสมควร ซึ่งสมาชิกสมทบจากหมู่บ้านอื่นจะได้รับสิทธิทางด้านสวัสดิการเท่าเทียมกับสมาชิกกองทุนสวัสดิการในหมู่บ้านนี้ทุกประการ โดยที่ผู้ยากลำบากเหล่านี้แต่ละชุมชนจะเป็นผู้ประสานงานสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดกำแพงเพชร และศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 4 เพื่อขอรับเงินสงเคราะห์ครอบครัวยากจนเพื่อให้ผู้ยากลำบากเหล่านี้มีเงินออมเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชน

3.2. รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนระดับตำบล

3.2.1 ตำบลคลองลานพัฒนา

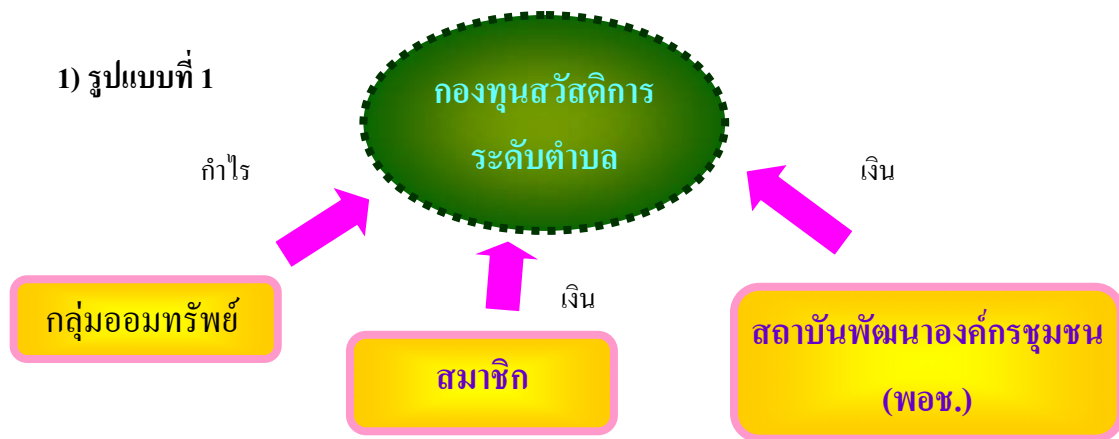

ตำบลคลองลานพัฒนา มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการและคณะกองทุนสวัสดิการระดับตำบล ปัจจุบันอยู่ในระหว่างร่างระเบียบข้อบังคับกองทุน อย่างไรก็ตามกองทุนสวัสดิการตำบลคลองลานพัฒนาได้เปิดบัญชีกองทุนแล้ว มีเงินแรกเริ่มก่อตั้งอยู่ 30,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 4 จัดสรรงบประมาณให้ตามแผนงานขยายผลการจัดสวัสดิการสังคมอำเภอคลองลาน การที่ตำบลคลองลานยังมีความล่าช้าอยู่ในการบูรณาการกองทุนสวัสดิการชุมชน มีสาเหตุเนื่องมาจาก

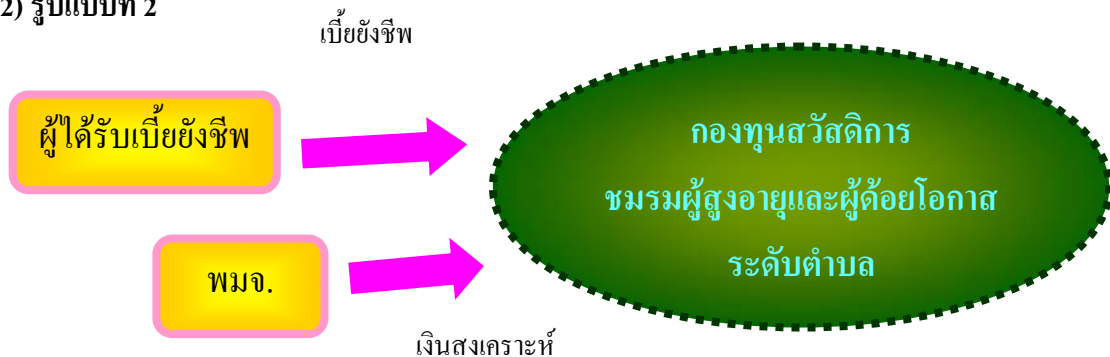
ตำบลคลองลานพัฒนาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาล ต้องมีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี และมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อีก 5 หมู่บ้าน ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน จำเป็นต้องจัดการประชุม เพราะเกรงว่าจะผิดกฎหมายเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการตำบลและผู้นำชุมชนได้กำหนดเป้าหมายไว้ว่าภายในต้นเดือนมกราคม 2551 จะได้มีการขับเคลื่อนการบูรณาการกองทุนให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

3.2.2 ตำบลคลองน้ำไหล

1) รูปแบบที่ 1

2) รูปแบบที่ 2

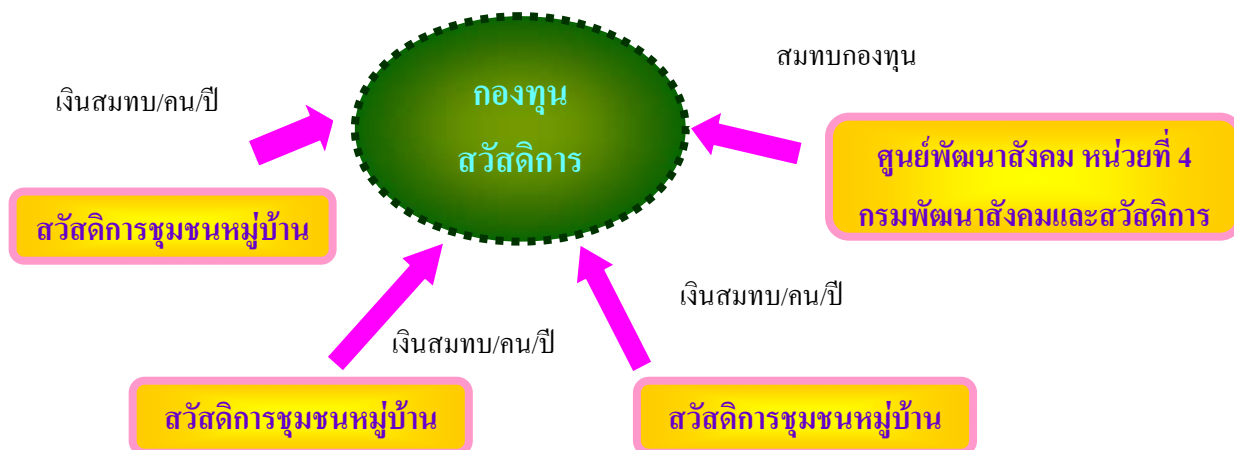
ภาพที่ 8-8 การจัดสวัสดิการระดับตำบล ตำบลคลองน้ำไหล

ก่อนหน้าการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการฯ ตำบลคลองน้ำไหลมีความก้าวหน้าในการบูรณาการกองทุนสวัสดิการอยู่ในระดับหนึ่งและในระหว่างดำเนินการวิจัย แกนนำด้านสวัสดิการชุมชนตำบลคลองน้ำไหลก็ได้เข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ทำให้การบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการของตำบลมีความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ มีกองทุนสวัสดิการในระดับตำบลเกิดขึ้น 2 กองทุน คือ กองทุนสวัสดิการตำบลคลองน้ำไหล และกองทุนสวัสดิการชุมชนผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสตำบลคลองน้ำไหล

กองทุนสวัสดิการตำบลคลองน้ำไหล ใช้กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้านที่เป็นเครือข่ายเป็นฐานของกองทุน กล่าวคือ กลุ่มออมทรัพย์ของแต่ละหมู่บ้านจะหักเงินอัตราร้อยละ 3 ของกำไรเข้าสมทบเป็นเงินกองทุน ส่วนสมาชิกรายบุคคลชำระเงินสมทบรายละ 365 บาทต่อปี นอกจากนี้กองทุนยังได้รับเงินสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นจำนวนเงิน 100,000 บาทเพื่อการหนุนเสริมกระบวนการทำงานและขยายสมาชิกให้เป็นต้นแบบการจัดสวัสดิการชุมชนจังหวัดกำแพงเพชร การจัดสวัสดิการของกองทุนครอบคลุมสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย

ส่วนกองทุนสวัสดิการชมรมผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสตำบลคลองน้ำไหล มีสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุทั้งหมดในตำบลคลองน้ำไหลจำนวน 1,717 ราย สมาชิกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สมาชิกสามัญเป็นผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราจากองค์การบริหารส่วนตำบล รายละ 300 บาทต่อเดือนจำนวน 1,345 ราย ส่วนสมาชิกวิสามัญจำนวน 372 ราย เป็นผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพการสมทบเงินเข้ากองทุน สมาชิกสามัญชำระเงินรายละ 500 บาทต่อปี ส่วนสมาชิกวิสามัญสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกำแพงเพชรให้งบประมาณอุดหนุนกองทุนเป็นจำนวน 25,000 บาท แต่ให้สิทธิผู้สูงอายุที่ยังไม่ได้เบี้ยยังชีพทั้งหมด 372 ราย เข้าเป็นสมาชิกวิสามัญของกองทุน การจัดสวัสดิการของกองทุนสวัสดิการชมรมผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสตำบลคลองน้ำไหล มีการจ่ายเบี้ยยังชีพให้สมาชิกวิสามัญเดือนละ 100 บาท ส่วนสมาชิกสามัญจะไม่ได้เบี้ยยังชีพจากกองทุน เพราะได้รับจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลเดือนละ 300 บาทและในปีงบประมาณ 2551 จะได้รับเพิ่มขึ้นเป็นเดือนละ 500 บาท ส่วนสวัสดิการด้านอื่นๆ ที่ได้รับเท่ากันทั้งสมาชิกสามัญและวิสามัญ คือ เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุที่รักษาตัวในโรงพยาบาลคืนละ 100 บาท ไม่เกิน 3 คืนต่อครั้ง และไม่เกิน 2 ครั้งต่อปี ส่วนผู้ที่นอนดูแลการป่วยของผู้สูงอายุจะได้รับเงินส่วนเหลือคืนละ 100 บาท แต่ไม่เกิน 2 คืนต่อปี

3.2.3 ตำบลสังขามและตำบลโป่งน้ำร้อน

ภาพที่ 8-9 การจัดสวัสดิการระดับตำบล ตำบลสังขามและโป่งน้ำร้อน

ตำบลสังขามและตำบลโป่งน้ำร้อนมีโครงสร้างและการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการตำบลที่เหมือนกัน คือ มีคณะกรรมการบริการกองทุนและได้รับเงินสนับสนุนเป็นกองทุน เริ่มแรกจากสำนักงานพัฒนาสังคม หน่วยที่ 4 กองทุนละ 30,000 บาท และในปัจจุบันยังไม่มีกองทุนในระดับหมู่บ้านที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกองทุนสวัสดิการตำบล ส่วนสมาชิกของกองทุนนั้นเปิดรับเป็นรายบุคคลจากหมู่บ้านของแต่ละตำบล ชำระค่าเป็นสมาชิกปีละ 10 บาท กองทุนสวัสดิการทั้งสองตำบลเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นใหม่ การจัดสวัสดิการจึงมีเพียงการช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต รายละ 30 บาท

4. กิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากลำบากของชุมชน

ในการช่วยเหลือผู้ยากลำบากชุมชนได้นิยามผู้ยากลำบากไว้ดังนี้

ผู้ยากลำบาก หมายถึง ผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ให้พ้นจากภาวะความยากลำบากที่เป็นอยู่ แยกเป็นจำพวกได้ดังนี้

- 1) เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กด้อยโอกาส
- 2) เด็กขาดทุนการศึกษา
- 3) คนพิการที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้
- 4) คนที่ไม่มีที่อยู่อาศัย
- 5) คนที่ไม่มีที่ทำกิน
- 6) คนชราที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ / ฐานะยากจน
- 7) คนชราที่ถูกทอดทิ้ง
- 8) คนไม่มีสัญชาติ

ในการดำเนินการชุมชนได้จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากลำบากในด้านต่างๆ ดังภาพ

5. วิธีการขับเคลื่อนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนในพื้นที่อำเภอคลองลาน

บทเรียนที่พบ มีทั้งในระดับบุคคล ระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ภาวการณ์ร่วมมือ รวมถึงบทเรียนที่จะใช้ในการดำเนินงานในช่วงต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประเด็น	รายละเอียด	วิธีการขับเคลื่อน	ผลที่เกิดขึ้น
บุคคล	- มีผู้ริเริ่มหลักในการขับเคลื่อนในพื้นที่ ด. คลองน้ำไหลได้แก่นายประพันธ์ ด. สักงาม ได้แก่นางสายพิน ด. โป่งน้ำร้อน ได้แก่นางอัจฉรา น.ส.กิจจนา ด. คลองลานพัฒนา ได้แก่นาง...	1. ขยายผลในเวทีเมื่อมีการประชุมทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล และเครือข่ายออมทรัพย์ระดับอำเภอ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยน และต่อยอด ในการก่อเกิดสวัสดิการชุมชน 2. เชื่อมเครือข่ายการทำงานกับเครือข่ายภายนอกชุมชน 3. คิดหาพื้นที่ตัวอย่างในระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นพี่เลี้ยง ในพื้นที่	1. เริ่มที่ตำบลคลองน้ำไหล 2. ตำบลอื่น ยังเงียบ เพราะเห็นว่าการขับเคลื่อนในพื้นที่ เพราะมีหลายกองทุนที่จัดสวัสดิการ 3. ตำบลคลองลานพัฒนา เริ่มมีการขับเคลื่อนในการทำ แต่เป็นการทำเฉพาะ

ประเด็น	รายละเอียด	วิธีการขับเคลื่อน	ผลที่เกิดขึ้น
	นายศุภชัย		หมู่บ้านเดียว โดยใช้วิธีการ ต่อยอดจากสมาชิก ที่กู้ เงินกองทุนหมู่บ้าน และ มี การเชื่อมโยงกับกองทุนอื่น หลังจากที่ โครงการวิจัยลง พื้นที่ อ. คลองลาน
ระดับ หมู่บ้าน	- มีการจัดสวัสดิการอยู่ แล้ว แต่ ยังอยู่ในรูปแบบ การกระจาย ต่างคนต่าง จัด	1. มีเวทีสร้างความเข้าใจ จากการเก็บ ข้อมูล กลุ่ม / องค์กร ในพื้นที่ และ มี การดูข้อมูลร่วมกัน จากเวทีประชาคม 2. มีการสร้างความเข้าใจโดยใช้ กระบวนการและเวทีร่วมของ โครงการวิจัยฯ เพื่อการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อการวางแผนการ ขับเคลื่อน 3. มีการประชุมตักย้าข้อมูล โดย แกนนำของแต่ละตำบล 4. ให้ข้อคิดในการพยายามทำให้เป็น รูปแบบ แนวทางเดียวกัน เพื่อ ความ เสมอภาค ทัวถึง การดูแลซึ่งกันและ กันได้แบบมีส่วนร่วม ด้วยความรัก เอื้ออาทร ของคนในชุมชน 5. มีพื้นที่ในการขับเคลื่อนในการ เรียนรู้และเป็นที่เล็งในแต่ละตำบล และเริ่มดำเนินการแล้ว	1. การขับเคลื่อนใน ลักษณะหมู่บ้าน เพื่อเป็น แนวทาง ของแต่ละตำบล 2. ลักษณะการเกิดยังไม่ มาก อาจติดด้วย ความ เข้าใจ การเผยแพร่ข้อมูล หรือ คิดด้วย ลักษณะการ บริหารจัดการ หรือ ด้วย ฐานการเมือง หรือ พื้นที่ อยู่ในระหว่างการเลือกตั้ง นักการเมืองท้องถิ่น
ระดับตำบล	- การเชื่อมสู่ตำบลต้อง ระยะเวลา - มีกองทุนสำหรับตำบล	1. เริ่มกระบวนการ สวัสดิการชุมชน ในระดับหมู่บ้าน ให้ได้มากที่สุด ซึ่ง ขึ้นอยู่กับความพร้อมในพื้นที่ ซึ่งจะ ไม่เริ่มด้วยความเร่งรัด ความรีบ เพราะจะก่อให้เกิดปัญหาในอนาคต 2. คณะกรรมการระดับ ตำบล ต้องมี แผนรองรับในการสร้างความเข้าใจ	1. ตั้งกองทุน 3 ตำบล ไปง น้ำร้อน สักงาม คลองลาน พัฒนา 2. กำลังดำเนินการเรื่อง ระเบียบสำหรับบริหาร จัดการระดับตำบล 3. รอการเชื่อมโยงสู่ระดับ

ประเด็น	รายละเอียด	วิธีการขับเคลื่อน	ผลที่เกิดขึ้น
		เรียนรู้กระบวนการ ร่วมกันในระดับตำบล เพื่อ สร้างความมั่นใจ มั่นคง ในการบริหารจัดการ และเชื่อมโยงได้ ทั้ง 2 ระดับ คือ หมู่บ้าน ขึ้นสู่ตำบล และ ตำบลลงสู่หมู่บ้าน และ คณะกรรมการระดับตำบล ต้อง เชื่อมโยงการทำงานกับภาคีเครือข่าย ภายในและภายนอกชุมชน พร้อม เครือข่ายภาคประชาชน	ตำบล เพื่อเป็นแนว ประสานงาน แนวทางการ ดำเนินงาน การขับเคลื่อน งานต่อ
ระดับอำเภอ	- แกนนำแต่ละตำบลเป็น แกนขับเคลื่อน	1. เชื่อมด้านกระบวนการ 2. เชื่อมการแลกเปลี่ยน 3. เชื่อมความรู้ 4. เชื่อมด้านวิทยากรกระบวนการ 5. เชื่อมด้านข้อมูล เพื่อเชื่อมร้อยกับ องค์การภายนอก 6. การเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก 7. เชื่อมโยงกับภาคีภายในและ ภายนอกชุมชน	1. มีเวทีแลกเปลี่ยนโดยได้ ชมรมเครือข่ายออมทรัพย์ เพื่อการผลิตอำเภอคลอง ลาน 2. มีเวทีเรียนรู้ร่วมกันใน ระดับตำบล (ประชุม ประชาคม ระดับตำบล ทุก ตำบล) 3. เรียนรู้ผ่านเวทีเครือข่าย
ด้านภาคี ความร่วมมือ	- พมจ. กำแพงเพชร - ศพส. หน่วยที่ 4 - สสว. 8 - อบต.	1. หนุนเสริมกระบวนการ 2. หนุนเสริมเวที ซึ่งมีทั้งจังหวัด 3. บูรณาการพื้นที่ร่วมกันทั้งจังหวัด 4. สนับสนุนกองทุนสวัสดิการระดับ ตำบล 5. สนับสนุนเงินสงเคราะห์ผู้ ยากลำบาก แต่ซื้อสวัสดิการโดย เข้ากับ สวัสดิการ ระดับหมู่บ้าน (กรณีหมู่บ้าน มีสวัสดิการชุมชน และเชื่อมสู่ระดับตำบล) หรือซื้อ หุ่นระดับ ตำบล ระดับอำเภอ ขึ้นอยู่กับในพื้นที่ ก่อเกิดสวัสดิการ ในรูปแบบใด	1. กองทุนสวัสดิการ 3 ตำบล คือ สักงาม โป่ง น้ำร้อน คลองลาน พัฒนา 2. เกิดการสงเคราะห์ / สมทบ / ซื้อหุน ให้กับผู้ ยากลำบาก ในพื้นที่ 4 ตำบล โดย ภาคีความ ร่วมมือ 3. เกิดการบูรณาการ ระหว่างภาคี การจัด สวัสดิการ 3 ขา

ประเด็น	รายละเอียด	วิธีการขับเคลื่อน	ผลที่เกิดขึ้น
		6. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจใน ด้านสวัสดิการชุมชน	
ด้านโอกาส / จังหวัด ต่อไป	- จันทะเบียนองค์กร สาธารณะประโยชน์ - เชื่อมเครือข่ายกับภาค ประชาชน - หนุนเสริมกระบวนการ โดย ส่วนราชการ - การเปิดเวทีสาธารณะ ระดับจังหวัด - วิทยากรกระบวนการลง พื้นที่ระดับตำบล - คณะอนุกรรมการ ส่งเสริมการจัด สวัสดิการจังหวัด กำแพงเพชร - เชื่อมการทำงานกับ ศูนย์ การให้จังหวัด กำแพงเพชร - เชื่อมการทำงาน หนุน เสริม พรบ. ห้วยบนดิน	1. งบประมาณเวที 2. บูรณาการวิทยากร 3. บูรณาการพื้นที่สวัสดิการชุมชน 4. งบประมาณหนุนเสริม ระดับ ตำบล แห่งละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) 5. จันทะเบียนองค์กรสาธารณะ ประโยชน์	

6. การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในตนเอง /กลุ่ม/ ชุมชนและอื่นๆ

ในด้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการปฏิบัติงานวิจัย ชุมชนได้ร่วมกันสรุปได้ดังนี้

